

İslâm'da Ekonomi Kavramı

The Concept of Economics in Islam

Abdul QADOOS,^a
 Syed Naeem BADSHAH,^b
 Abdul GHAFAR,^c
 Neghat RUKHSANA^d

^aİslâmi Araştırmalar,
 Bilim Teknoloji Üniversitesi, Bannu,

^bİslâmiye Koleji Peşaver
 (Chartered University)

^cQuaid-i Azam Üniversitesi, İslâmabad

^dİslâmi Araştırmalar,
 Arap Araştırmaları Enstitüsü,
 Peşaver Üniversitesi, Pakistan

ÖZET İnsan toplumunda ekonomi son derece önemlidir. O sadece bir birey, bir aile ya da bir ulus için değil tüm dünya ulusları için önemlidir. Ekonomi sosyal problemlerin ikinci adıdır. Bilim ve modern teknoloji hayatın tüm konforlarıyla insana yardımcı olmasına rağmen onun ekonomik sorunlarını çözmemiştir. İnsanlar hâlâ ekmek ve tereyağının peşinden koşuyorlar ve hatta kendi zihinsel huzur ve refahları pahasına farklı teknikler kullanıyorlar. Esasen insanlığı hem beden hem de ruhtan oluşturmak ve sadece mükemmel bir din her ikisine de hitap edebilir. İkisi arasında mükemmel bir uyum oluşturmak ve onların nihai hedefe doğru ilerlemesine imkân vermek amacıyla dünya dinleri ve diğer dinler (Edyân) hakkında detaylı araştırma yaptıktan sonra İslâm'ın hayatın her alanında rehberlik sunan en mükemmel, özlü ve evrensel din olduğu ispatlanır. O hayatın manevî, ahlâkî, ekonomik, sosyal ve siyasi alanlarına çözüm sunar. Eğer İslâm bir taraftan doğru inanç için ruh temizliğini, ruhu aklın esaretinden azat ettirmeyi, onu dünyanın maddî menfaatlerinden arındırmayı, itaatkâr ve dindar yapmayı vurgulamış olsaydı, diğer taraftan da Allah'a doğrudan ulaşma ve ruhun yükselmesi amacıyla İslâm, ekonomik refahı göz ardı etmeyi, mabetlerde oturmayı, mağaralarda, dağlarda, ormanlarda ve köylerden uzak çöllerde kalmayı yasaklasaydı o zaman şöyle denirdi: "İslâm'da inzivaya yer yoktur".¹

Anahtar Kelimeler: Ekonomi; Kur'ân; Sünnet; Helâl; Haram

Çev. Faruk ÖZDEMİR

MEB Tülay Başaran Anadolu Lisesi,
 Samsun,
 TÜRKİYE/TURKEY
 fozdemir5561@hotmail.com

*Bu makale "The concept of Economics in Islam"
 Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in
 Business, ISSN 2073- 7122, 10/2011, Vol. 3, Issue 6,
 ss. 600- 667'den alınmıştır.*

ABSTRACT In human society Economics is of a paramount importance. It is not only important for an individual, a family or a nation but rather for all the nations of the world. Economics is the second name of social problems. Though science and modern technology has facilitated man with all the comforts of life but could not solve his economic problems. Still people are running after their bread and butter and using different techniques even at the cost of their own mental peace and comforts. Basically human being is the combination of both body and soul and only a perfect Din can be the one which caters for both of them. To create perfect harmony between the two and let them proceed towards the final destination. It is proved after the detail study of the world religions and the other Adyaan (religions), that Islam is the most perfect, compact and universal religion of the world which provides guidance in every aspect of life. It provides the solution to the spiritual, moral, economical, social and political aspects of life. If on one side Islam has stressed upon the purity of soul for the right belief and to make the soul free the slavery of mind; to make it pure of the worldly materialistic benefits and to make it obedient and God fearing. On the other side for having the direct access to God and for the elevation of soul, Islam has forbidden ignoring economic prosperity, sitting in the temples, and from staying in caves, mountains, forests and deserts away from villages. as it is said: "There is no place of seclusion in Islam" (El-Aclûni, (2000), Hadith: 3154).

Key Words: Economics; Quran; Sunnah; Lawful; Unlawful

Journal of Islamic Research 2012;23(3):134-9

Eğer Kur'ân ve Sünnet'i detaylı bir şekilde inceleyebilirsek İslâm'ın inançlar, ibadetler, ahlâk, muamelât, ekonomik sistem, hayatın sosyal ve siyasi alanlarına ilişkin prensipler sunduğunu öğrenebilirdik.

Çünkü İslâm mükemmel bir evrensel dindir. O hayatın her alanını düzenlemiş, öğretileri aracılığıyla insana mevki ve statü verip yüceltmiş ve böylece insanları manevî yolda dimdik tutmuştur. Fakat aynı zamanda hayatın temel ihtiyaçlarını gözardı etmez. Dinî yükümlülüklerle birlikte İslâm sadece bedensel ihtiyaçlara işaret etmez aynı zamanda temel ihtiyaçların elde edilmesi üzerinde de durur. Allah bizzat “İslâm” dininin tamamlanmasıyla insanlara nimetini ihsan etmiştir. Bu konuda Allah şöyle buyurmaktadır:

“Bugün sizin dininizi kemâle erdirdim ve üzerinizdeki nimetimi tamamladım. Sizin için din olarak İslâm'ı beğendim.”²

İslâm, dinî inanç ve ibadetlerden sonra hayatın ekonomik alanına büyük önem vermiştir. Şayet o gereken önemi vermemiş olsaydı, insanlığa büyük zarar vermiş olur ve dolayısıyla dinimizi harap etmiş olurdu. Ekonomik büyüme için İslâm tarafından verilen prensipler hâlâ etkili ve mükemmeldir.

İmam İbn Hacer el- Askalânî şöyle der: “Ben Hadis kitaplarında bu kelimeleri bulamadım”.

Arapça bir kelime olan “A'yş” farklı şekillerde yani “maîşet” (geçim) ve “maîşât” (geçim vasıtaları) biçiminde kullanılır. Maîşet (ekonomi): Gelir araçları ve kaynağı anlamına gelir.³ Geçim kaynağı demektir. Allah Kur'ân-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır:

“Dindar ve hayatın yüce prensiplerini takip eden kimse müreffeh ve mutlu bir hayat yaşayacaktır.”⁴

Kur'ân-ı Kerim'in başka bir yerinde Allah şöyle buyurmaktadır:

“Hayatın geçimliklerini aralarında biz paylaşıyoruz.”⁵

Maişât (geçim vasıtaları): Kazanç kaynağı anlamına gelir. Allah şöyle buyurmaktadır:

“Gündüzü onlar için çalışıp geçinme zamanı olarak belirledik.”⁶

Kasad: “Ma'âş” kelimesinin anlamına göre İktisâdiyât anlamına da gelir. Hz. Peygamber (sav)'ın bir hadisinde şöyle buyrulur:

“Gelir kaynaklarında orta yolu benimseyen kimse asla ekonomik krize maruz kalmaz.”⁷

İslâm sadece geçimini kazanmaya, yapılış şekline ve araçlarına izin vermez aynı zamanda insanları onu elde etmeye de teşvik eder. Allah şöyle buyurmaktadır:

“Namazdan sonra Allah'ın yeryüzünde dağılın ve gelir kaynaklarını arayınız.”⁸

Burada geçim ve gelir Allah'ın adıyla yorumlanır. Nisâ sûresinde ekonomi, akılsız ve ehliyetsiz insanların ellerine asla verilmeyecek olan hayatın bir dayanağı olarak gösterilir. Allah şöyle buyurmaktadır:

“Allah'ın geçiminize dayanak kıldığı mallarınızı aklı ermezlere vermeyin. O mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.”⁹

Hz. Peygamber (sav) de kişinin geçimini kazanmazı konusunda yol göstermiştir:

1. “Bir kimsenin alnının teriyle para kazanmaya çalışması ikinci önemli yükümlülüğüdür”. (El-Hindî, Alâu'd- Dîn, (2004), c. IV, Hadis: 9227).

2. “Sabah namazını ifa ettikten sonra uyumayın ve geçiminizi kazanmayı ihmal etmeyin”. (El-Hindî, Alâu'd- Dîn, (2004), c. IV, Hadis: 9225).

İnsanların geçimini helâl yoldan kazanması ve ekonomik mücadele ibadet kategorisinde yer almaktadır. Daha doğrusu bir kimsenin geçimini dürüstçe kazanması Allah'ın emridir ve onun ihlali kesinlikle yasaktır. Sosyo-ekonomik mücadele kişinin Allah'a yakın olmasının yolundan alıkoyan bir engel değildir; aksine onun bir kaynağıdır. Her ne zaman bir Müslüman geçimini helâl yoldan kazanmak için çaba sarf etse Allah ondan çok hoşnut olur. Hz. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor:

“Doğru sözlü ve güvenilir tüccar Peygamberler ve şehitlerle beraber olacaktır.”¹⁰

² Mâide 5/3.

³ Ebû Mansûr Muhammed bin Ahmed, *Tehzîbü'l-Lüga*, Beyrut (Lübnan): Dâru İhyâu't- Turâs, "A'yş" maddesi altında.

⁴ Hâkka 69/21.

⁵ Zuhruf 43/32.

⁶ Nebe 78/11.

⁷ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *Müsned*, Beyrut (Lübnan): Alim'u-l- Kütüb, c. II, s. 4269.

⁸ Cuma 62/10.

⁹ Nisâ 4/5.

¹⁰ Ebû İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *Sünenü't-Tirmizî*, Ahmed Muhammed Şâkir (thk.), 2. bsk., İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992, "Büyü" 1, 4.

Bir başka yerde Hz. Peygamber (sav) şöyle buyuruyor:

“Doğru sözlü ve güvenilir bir Müslüman tüccar kıyamet günü şehitlerle beraberdir”.¹¹

Bir defasında İbrahim en-Nehâî (ra)'ye, ticarette ve alış-verişte güvenilir ve adil olan bir insanı mı yoksa tüm zamanını ibadetle geçiren bir kimseyi mi seversin? Diye sorulunca o şöyle cevap vermiştir; adil ve dürüst tüccar tercih edilmelidir çünkü o ölçüp-tartarken ve alış-veriş yaptığı her an şeytanla mücadele etmektedir. Şeytan onu yanlış yola sevk eder ve dikkatini dağıtır fakat o direnir ve ona teslim olmaz.¹²

MESLEK AHLÂKI VE DİLENCİLİĞİN YASAKLANMASI

İslâm ticareti sadece teşvik etmez aynı zamanda kendi toplumundaki tüm meşrû ticarî faaliyetlere serbestlik sağlar. O haram yemeyi yasaklar ve helâl yemeyi telkin eder. Bu bağlamda bir Kur'ân ayetinin meali şöyledir:

“Bu nedenle siz her zaman Allah'ın size verdiği rızıklardan helâl ve temiz olarak yeyin”.¹³

Kazanılmış herhangi bir şeyin de helâl olması gerektiği emredilmiştir. Allah kitabında (Kur'ân) şöyle buyurmaktadır:

“Ve Peygamber (sav) size ne veriyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının”.¹⁴

Helâl ve temiz rızık bir hidayet rehberi olarak İslâmî emirlere uyarak kazanılan rızıktır. Bir başka örnekte fakihler onu buna benzer şekilde tanımlamışlardır.

Tayyib (temiz), kazanılması rüşvet, kumar, dolandırıcılık, şüphe/güvensizlik, sahtekârlık ve hırsızlık gibi gayri meşrû yollardan yapıldığı takdirde kazanılmış şeyin kirli kabul edileceği anlamına gelen başka şeylerle hiçbir ilişkisi olmayan şeyler demektir. Pis şeyler ister doğal/içten olsun isterse vücuda

da hastalık buluşturabilen çürük ve kötü kokulu meyve ve sebze gibi dıştan olsun haramdırlar.¹⁵

İslâm aşağıdaki hadiste belirtildiği gibi dilencilik yapmayı hor görmektedir:

1. Hayatı boyunca dilencilik yapan kimsenin yüzünde kıyamet günü bir parça et olmayacaktır.

2. En hayırlı rızık el emeğiyle kazanılan rızıktır. Nitekim Hz. Davud (as) da geçimini kendi el emeği ile kazanırdı.

3. En hayırlı yemek kişinin kendi el emeğiyle kazandığı yemektir.

4. Raff' b. Hadîc'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (sav)'e “En temiz kazanç hangisidir?” diye sorulunca Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu: “Kişinin kendi eliyle yaptığı ve meşrû olan alış-verişten elde ettiği kazançtır”.¹⁶

Benzer şekilde bir defasında, ekonomik sıkıntısı hakkında şikâyet eden ve bir miktar yardım isteyen yoksul bir sahabe Hz. Peygamber (sav)'in huzuruna çıktı. Hz. Peygamber (sav) ona “sahip olduğun bir şey var mıdır?” diye sordu. Hz. Peygamber (sav)'in ashâbı şöyle karşılık verdi: Sadece iki şeye sahibim, birisi uyuyacağım zaman yere serdiğim ve yürürken üzerime sardığım bir hasır, ikincisi de su içerken kullandığım kaptır. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sav) bu iki şeyi getirmesini istedi. İki şeyi getirince Hz. Muhammed (sav) onları iki dirheme (Arap para birimi) satar ve onunla çocuklarına un ile bir balta satın almasını ister. Ardından da odun kesip pazarda satmasını ve onbeş gün sonra kendisine durumu bildirmesini emreder.

Onbeş gün sonra Hz. Muhammed (sav)'in yanına tekrar gelip on dirhem kazandığını ve onlarla giyecek ve yiyecek satın aldığını anlattı. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) şöyle buyurdu:

“Bu durum, kıyamet gününde yüzünde ancak ateşle silinebilecek olan siyah bir lekeyle gelip sorgulanmandan daha iyi değil midir?”¹⁷

¹¹ el-Hafız Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid İbn Mâce el-Kazvîni, *es-Sünen*, İstanbul, 1401/1988, "Ticârât" 1.

¹² İmam Gazâlî, (2001), *Kımyây-ı Saâdet*, Lahor, Pakistan: İlmî Matbaa, Hastane Yolu, c. II, s. 71.

¹³ Nahl 16/114.

¹⁴ Haşr 59/7.

¹⁵ Ebu'l- Fidâ İsmâil b. Kesir, (1994), *Tefsiru'l-Kur'âni'l-Azim*, Aram Bagh, Karaçi (Pakistan): Karkhane-i Kütüb, c. I, s. 203.

¹⁶ Süleyman b. Ahmed et-Taberânî, (2003), *el-Mu'cemu'l- Kebir*, Beyrut (Lübnan): Dâru İhyâu't- Tûrâs, c. XXII, Hadis: 519.

¹⁷ Ebû Abdullah Muhammed b. Abdullah el-Hâkim en-Nisâbüri, *el-Müstedrek 'ala's- Sahihayn*, Beyrut (Lübnan): Dâru'l- Ma'rife, c. II, Hadis: 2203.

Bir başka rivayete göre de, ekonomik sıkıntısı hakkında şikâyet eden ve bir miktar yardım isteyen yoksul bir sahabe Hz. Peygamber (sav)'in huzuruna çıktı. Hz. Peygamber (sav) ona "sahip olduğun bir şey var mıdır?" diye sordu. Hz. Muhammed (sav)'in arkadaşı şöyle cevap verdi: Sadece iki şeye sahibim; biri uyumak için hasır olarak kullandığım ve yürürken üzerime sardığım bir örtü diğeri su içmek için kullandığım bir kaptır. Bunun üzerine Hz. Peygamber (sav) bu iki şeyi getirmesini istedi. İki şeyi getirince Hz. Muhammed (sav) onları iki dirheme sattı ve bununla çocuklarına un ile bir balta satın almasını istedi. Ardından da ağaç kesip pazarda satmasını ve on beş gün sonra kendisine durumu bildirmesini emretti. On beş gün sonra Hz. Muhammed (sav)'in huzuruna tekrar çıktı ve on dirhem (Arap para birimi) kazanıp bunlarla bir parça kumaş ve biraz tahıl satın aldığını anlattı. Bunun üzerine Hz. Muhammed (sav) şöyle yanıt verdi: "Bu durum, kıyamet gününde yüzünde ancak ateşle silinebilecek olan siyah bir lekeyle gelip sorgulanmandan daha iyi değil midir?" Bir rivayette de Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmuştur: "Her kim kendisini dilenmekten alıkoymak, ailesinin geçimini sağlamak ve komşusuna yardım etmek amacıyla helâl kazanç elde etmeyi arzularsa kıyamet gününde Allah onu yüzü ışık saçacak ve ay gibi parlayacak şekilde yükseltecektir".¹⁸

Aynı şekilde Hz. Muhammed (sav), bir kimse- nin tohum ekerek geçimini sağlaması ve ondan diğerlerinin faydalanması konusunda şöyle buyurmaktadır:

"Her kim bir ağaç diker ya da bir ekin eker de insanları, hayvanları ve kuşları yedirirse bu kendisi için sadaka olur".¹⁹

Uyuşukluk ve ağırdan alma İslâm'ın öğretilerine aykırıdır. Bu konuda Hz. Muhammed (sav) şöyle buyurmaktadır:

"Allah çalışan ve gayretli kimseyi sever fakat ne dünya ne de kıyamet günü için çalışmayarak boş boş oturan sağlıklı kimseyi sevmez".²⁰

Hz. Muhammed (sav)'in sözleri İslâm'ın tembelliği kabul etmediğini açıklığa kavuşturur. Bir ta-

raftan ahiret için yatırım yapmama ve aldırış etmeme kötüdür diğer taraftan dünya hayatının geliştirilmesine pervasız olma da aynı şekilde kötüdür. Allah kutsal kitabında (Kur'ân) şöyle buyurmaktadır: "Ve dünyadaki nasibini unutma".²¹

Yukarıda belirtilen ayetler dünyevî ve geçime ilişkin meseleleri açıkça hatırlatmaktadır. Bu nedenle Hz. Ömer şöyle demiştir: "Rızkınızı dünyanın gizli hazinelerinde arayınız".²²

O başkasına bağımlı bir hayat tarzına karşıydı ve bundan dolayı sadece kendi geçimini adilane bir şekilde kazanmak için değil aynı zamanda insanlığa hizmet etmek için de herhangi bir mesleği öğrenmenin gerekli olduğunu düşünmüştür. O yoksul ve dilencileri teselli etmek için şöyle der:

"Ey yoksul! Yürü, başını dik tut ve ticarete başla. Yolun senden önce açılmış olacaktır. Ve insanlar üzerinde bir yük olma".²³

Bir kimse ticaret yaparak ve herhangi bir mesleği icra ederek sadece kendi ihtiyaçlarını karşılamaz diğer taraftan sevgi ve barışın gelişmesi için yeryüzünü düzelteren fazla parasıyla toplumun muhtaç insanlarına da yardımcı olur. Hepsinden önemlisi kişi yıllık üretim oranını artırarak ülkenin bireysel ve kolektif gelişmesine iştirak eder. Bir işle meşgul olmak suretiyle o kendisini kötü düşünce ve arzulardan kurtarır. Şu Kur'ân ayeti bu konuda rehberlik etmektedir. Allah kutsal kitabında (Kur'ân) şöyle buyurmaktadır:

"Allah kullarına rızkı bol bol verseydi, yeryüzünde azarlardı".²⁴

Âlimler bu ayetin tefsiri bağlamında şunu ifade ederler: Şayet Allah bireysel çaba olmadan insanların rızkını temin etmiş olsaydı insanlar başıboş kavlrlardı ve isyanlara neden olurlardı. Bu yüzden yeryüzünde bozgunculuk yapacak boş vakitleri kalmasın diye Allah insanları işleriyle meşgul etmiştir.

İslâm tüm maddî kaynakları Allah'ın yarattığını öğretir, kaynakları ve meslekleri kazanmak için arayış içinde olmayı vurgular. Allah yaratıcı

¹⁸ İmam Gazâli (1999), age., s. 153.

¹⁹ Ahmed b. Hanbel, age., c. III, s. 391.

²⁰ İmam Gazâli, (1999), age., s. 153.

²¹ Kasas 28/77.

²² Ubeydullah Surani, *İslâm ke Ma'âş-i Nizâm*, Peşaver (Pakistan): Azim Yayıncılık, s. 45.

²³ Ubeydullah Surani, age., s. 45.

²⁴ Şürâ 42/27.

olduğu için tüm maddî kazanç ve kaynakların da yaratıcısıdır. Bu yüzden bir kimse yaratılıştan ziyade yaratıcıya inanmalıdır. Dolayısıyla Allah bu noktayı farklı yerlerde farklı ifadelerle vurgular ve şöyle buyurur:

1. “Yeryüzünde var olan her şeyi sizin için yaratan O’dur”.²⁵
2. “Allah rızık verendir”.²⁶
3. “Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır”.²⁷
4. “Yeryüzünde kıyımdayan hiçbir canlı yoktur ki onun rızıkı Allah’a ait olmasın”.²⁸
5. “Açlık korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyiniz. Onların da sizin de rızıkınızı veren biziz”.²⁹

Kur’ân ayetleri ve hadisler ışığında adil ekonomik sistemin tüm kuralları bir kaç noktada/konuda özetlenebilir.

ALLAH’IN OTORİTESİ

İnsanların sahip olduğu her şey Allah’ın mülküdür. Bu yüzden onu Allah’ın iradesi doğrultusunda harçayabilir. İnsanlar Allah’ın iradesi olmadan ne servet elde edebilirler ne de onu hayvanî içgüdülerini tatmin etmek için müsrifçe harçayabilirler. Çünkü O bütün servetin ve zenginliklerin gerçek efendisidir ve insan sadece vasi ve halifedir. Allah şöyle buyurmaktadır:

1. “Allah’a ve resulüne iman edin ve O’nun sizi varis kıldığı mallardan harçayın”.³⁰
2. “Allah’ın size ihsan ettiği maldan siz de onlara (yoksul) veriniz”.³¹

ALLAH YOLUNDA İNFAK ETMEK

İman ve cömertlik sizi gerçek bir mümin yapan vazgeçilmez şartlardır. Bu hususu anlamak için aşağıdaki Kur’ân ayeti üzerinde düşünmemiz gerekir:

“Allah’a ve resulüne iman edin ve size emanet ettiği mallardan harçayın. İçinizden Allah’a inanıp infak edenlere büyük ecir vardır”.³²

Cömertlik emir olarak imandan sonra ikinci sırada gelir ve onlar için büyük bir ödül vardır. Fakat diğer taraftan biriktirip infak etmeyenler için bir felaket vardır. Bu yüzden Allah şöyle buyurmaktadır:

“Altın ve gümüşü yığıp da onları Allah yolunda harcamayanlara elem verici bir azabı müjdele! Bu biriktirilen servetin tamamı cehennem ateşinde kızdırılıp bunlarla onların (cimriler) alınları, yanları ve sırtları dağlanacağı gün (onlara denilecek ki): “İşte bu kendiniz için biriktirdiğinizdir (şimdi) biriktirdiğinizi tadın”.³³

Öte yandan israfın yasak olduğu beyan edilmiştir:

1. “Yiyin, için fakat israf etmeyin”.³⁴
2. “Saçıp savurma”.³⁵

Orta halli harcama sınırlarını aşmak savurganlıktır ve bu da çizilen bu sınırları ihlâl etme ve söz konusu sınırlar konusunda bilgisizliğin sonucudur. Allah kitabında şöyle buyurmaktadır:

“Ve ne ellerini boynuna bağlayıp kilitli tut ne de tamamen aç”.³⁶

Birçok Kur’ân ayeti cömertlik ve imanın içli dışlı olduğu fikrini ispatlar ve ilkinin İslâmî bir toplumda önemli bir yeri vardır. Kendilerini gerçekten güvenilir ve dürüst kabul eden müminler cimri olmayı dine hakaret sayarlar. Kur’ân-ı Kerîm’de yer alan Allah’ın kelâmı şu şekildedir:

“Dini yalanlayanı gördün mü? İşte o, yetimi itip kakar (yani yetimlerin ihtiyaçlarını reddeder ve onları haklarından yoksun bırakır) ve yoksulu doyurmaya teşvik etmez (yani fakirlerin ve yoksulların ekonomik olarak sömürülmelerini sona erdirmek için mücadele etmez)”.³⁷

Burada yoksula verilen yiyecek anlamına gelen İt’âmu’l- Miskîn yerine kullanılmış olan Taâmu’l- Miskîn ifadesi yoksulun hakkıdır ve yoksula gıda maddelerini bir cömertlik eylemi olarak değil

²⁵ Bakara 2/29.

²⁶ Zâriyât 51/58.

²⁷ Cum’a 62/11.

²⁸ Hüd 11/6.

²⁹ İsrâ 17/31.

³⁰ Hadid 57/7.

³¹ Nûr 24/33.

³² Hadid 57/7.

³³ Tevbe 9/34-35.

³⁴ A’raf 7/31.

³⁵ İsrâ 17/26.

³⁶ İsrâ 17/29.

³⁷ Mâün 107/1-3.

bir görev olarak vermek tedarik eden üzerine mecburidir. Allah kutsal kitabında (Kur'ân) şöyle buyurmaktadır:

“Ve mallarında dilenci ve yoksul için bir hak vardı”.³⁸

SONUÇ

İslâm hayatın diğer alanlarında olduğu gibi ekonomide de iffetli/dürüst olmayı vurgular. İşsiz-güçsüz oturma alışkanlıklarını eleştirdiği gibi hayata karşı materyalist yaklaşımı ve diğer tüm ahlakî yönleri göz ardı ederek kazanma yarışına girmeyi de kınar. İslâm her insanın özgürlük hakkını güvence altına alır ancak hiçbir kimseye başka birinin ekonomik eşitliğini ve malî bağımsızlığını ihlâl etme izni ver-

mez. Aksine İslâm öğretilerinin yardımıyla karşılıklı işbirliği ve sağlıklı bir rekabet ortamı oluşturur. İslâm imanın bir parçası olarak infak ve cömertliğe büyük önem verir. O serveti biriktirip yığmayı şiddetle kınar, helâl mesleği ibadet gibi emreder ve tanımlar. Tüm bu talimatlar toplumda kitlelerin satın alma gücünü artıracak olan para sirkülasyonunu teşvik eder ve servetin birkaç kişinin elinde birikmesine son verir.

İslâm kendi toplumundaki her insana sunmuş olduğu ekonomik özgürlüğü kontrol eder. O gerçekleşen ekonomik faaliyetleri gözetler ve kendi toplumu içerisindeki bir ekonomik sistemim ahlakî yönlerinin ihlâl edilmemesini de sağlar. İslâmî ekonomik sistem dünyanın en adil ekonomik sistemidir. Yani dünyada ancak sağlam ve dürüst ekonomik prensipler ekonomik eşitlik ve adaleti temin edebilir.

KAYNAKÇA

- Kur'ân
Ahmed bin Hanbel, (1998), İmam, *Müsned-i Ahmed*, Alimu'l-Kütüb, Beyrut (Lübnan).
İmam Gazâlî, (1999), *Kimyâ-yi-Saadet*, İlimi Matbaa, Hastane Yolu Lahor (Pakistan).
İsmail bin Kesîr, (1994), Ebu'l-Fidâ, *Tefsîru İbni Kesîr*, Karkhan-i Kütüb, Araam Bagh, Karaçi (Pakistan).
- İsmail bin Muhammed, (2000), El-Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, Mektebetü'l-Gazâlî, Şam (Suriye).
Muhammed bin Abdullah, (1998), El-Hâkim en-Nisâbüri, *El-Müstedrek*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut (Lübnan).
Muhammed bin Abdullah, (2007), Ebü Yezîd, *Sünen-i İbni Mace*, Dârü'l-Ma'rife, Beyrut (Lübnan).
- Muhammed bin Ahmed, (2001), Ebü Mansûr, *Tehzîbü'l-Lüga*, Dâru İhyâu't-Turâs, Beyrut (Lübnan).
Muhammed bin İsa, (2007), Ebü İsa, Et-Tirmizî, *Câmiu't-Tirmizî*, Er-Riyad (Suudi Arabistan).
Süleyman bin Ahmed, (2003), Et-Taberânî, *El-Mu'cemu'l-Kebîr*, Dâru İhyâu't-Turâs, Beyrut (Lübnan).
Ubeydullâh, (2003), Surânî, *İslâm ke Ma'âşî Nizam*, Azim Yayıncılık, Peşaver (Pakistan).